



Examination of Turkish Course Books Taught in the TRNC in Terms of Value Education

KKTC'de Okutulan Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Üzerinden İncelenmesi*

Ahmet Pehlivan**

İ. Seçkin Aydın***

H. Özgür İnnalı****

Geliş / Received: 06.03.2017

Kabul / Accepted: 04.10.2017

ABSTRACT: The aim of this research is based on examination of texts found in Turkish textbooks in the TRNC. Content analysis was applied while reviewing the texts and texts were taught within the 2015-2016 year 1st-5th grade elementary school Turkish textbooks in the KKTC. Data were chosen from the texts in the course books. The texts in the textbooks were reviewed according to values by Schwartz (1992) and Kuşdil & Kâğıtçıbaşı (2000). This research indicated that the maximum usage of the value is universalism. Security, achievement, tradition, self-direction, conformity, power, stimulation, and hedonism follow the universalism respectively.

Keywords: value, value education, TRNC, Turkish textbook

ÖZ: Bu araştırmanın amacı KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesine dayanmaktadır. Nitel araştırma yöntemine bağlı olarak içerik çözümlemesi yapılan çalışmada, KKTC'de 2015-2016 öğretim yılında ilkökul 1-5. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitapları yer almıştır. Veriler, ders kitaplarında yer alan metinlerden seçilmiştir. Schwartz (1992) ile Kuşdil & Kâğıtçıbaşı (2000) tarafından ifade edilen değer tiplerine bağlı kalınarak bu değerlerin metinlerde yer alma durumları incelenmiştir. Araştırma değer kategorileri altında en fazla evrenselcilik değerinin kullanıldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla güvenlik, başarı, gelenekselcilik, özyönelim, uyma, güç, uyarılım ve hazcılık değerleri izlemiştir.

Anahtar sözcükler: değer, değer eğitimi, kktc, türkçe ders kitapları

* UTEOK 2016'da sunulan sözlü bildirisinin tam metnidir.

** Prof. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, ahmet.pehlivan@emu.edu.tr

*** Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, seckin.aydin@deu.edu.tr

**** Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, ozgurinnali@gmail.com

Giriş

Değer kavramı, son birkaç yılın en gözde kavramlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağımızda değerlerin bu kadar vurgulanıyor olduğuna bakarak bunların ne kadar önemsendiğini, bu konuda artık ne kadar ileri bir noktada bulunduğumuzu düşünmemiz acele ve yüzeysel verilmiş bir hüküm olur (Tahiroğlu, Yıldırım & Çetin, 2010: 235). Arslan ve Yaşar'a (2007; Akt. Ersoy & Şahin, 2012: 1536) "Değer" kavramı, "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü; bir şeyin sahip olduğu kıymet; yüksek ve yararlı nitelik" demektir. Kızılçelik ve Erjem'e (1994; Akt. Deveci & Ay, 2009: 168) göre ise değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlâki ilke ya da inançlara denir. Yapılan bu tanımlardaki ortak görüş ise, değerlerin insan hayatında önemli bir yere sahip olduğudur (Tahiroğlu, Yıldırım & Çetin, 2010: 235-236).

Değerler bireylerin toplum içerisinde hayatını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıplarıdır. Daha çok tarihten gelen bir etkiyle varlığını sürdüren, gelenek, görenek ve inancın etkisiyle kalıcılığını artıran himayeci değerler, bireylerin toplum içindeki yaşam biçimlerine yön vererek, onların hayatlarını yönlendirmede etkilidirler (Özkan, 2010: 1128). Özensel'e (2003: 220) göre ise değerler, toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütlerdir. Bu yüzdendir ki, toplumsal kişi ve bu kişinin davranış örüntüleri sosyolojik incelemelerin başlangıç noktasını oluştururlar. Belet ve Deveci'ye (2008) göre her toplum, üyeleri arasındaki birliğini koruyarak, devamlılığını sağlamak için değerlerini yeni yetişen kuşaklara kazandırmak ister.

Öte yandan değerler, normlar ve ahlak kavramları hem zihinlerde çağrıştırdıklarıyla, hem de eğitim alanı için oluşturdukları anlamlarıyla giderek önem kazanan ve tüm dünyada tartışılan kavramlardır (Cihan, 2014). Tahiroğlu, Yıldırım & Çetin'e (2010: 236) göre değer aktarımının hedefi oldukça basit bir biçimde yerleşik görüşleri kullanarak uyumluluğu gerçekleştirmektir.

Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder (Akbaş, 2008: 10). Bu yüzden bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve içselleştirerek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim ve eğitici sorumluluğudur (Cihan, 2014: 435). Türkçe dersi de gerek değer eğitimi için gerekli olan iletişim sürecini gerçekleştirme, gerek dersin içerik özellikleri, gerekse Türkçe kitaplarında yer alan ve Türkçe öğretiminin bir aracı olan metinler bakımından değer eğitimi için gereği ve önemi yadsınamaz bir ders olma özelliği taşımaktadır (Belet & Deveci, 2008). Bu noktada ders kitapları toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklarına bakmaksızın tüm kesimine ulaştırılacağından toplumun geneline etkisi ve katkısı büyük olacaktır (Ersoy & Şahin, 2012: 1537). Özkan'a (2010: 1127) göre modern teknolojilerin eğitim alanına yeni araçlar katmasıyla ders kitaplarının öneminin azaldığı

düşünülse de, gerek modern toplumlarda, gerekse geleneksel toplumlarda ders kitapları hala eğitimdeki önemini korumaktadır. Özellikle de geleneksel toplumlarda ders kitapları öğretmenlerin önemli bir başvuru kaynağıdır. Hatta temel kaynak olma özelliğine sahiptir.

MEB'e (2012: 3) göre değer eğitiminin ön koşulu, çocuğa özgür iradesini kullanacak ortam hazırlamaktır. Dayatma, baskı ve koşullandırma ile yapılan eğitim çocuğun kendinden çok başkalarının isteklerini gerçekleştirme işlevine sahip olur. Tahiroğlu, Yıldırım ve Çetin (2010: 236) hemen hemen her düşüncenin ve her işin değer taşıyan önemli bir parçası olduğunu ve değerleri görmezden gelmenin neredeyse imkânsız olduğunu çünkü aldığımız her kararın değer içererek istekleri ve hedefleri, aradığımız sebepleri ve amaçları temsil ettiğini belirtirler. Dolayısıyla değerler bilinçli veya bilinçsiz olarak insan hayatının her yönünü etkiler. Kirschenbaum'a (1995; Akt. Akbaş, 2008: 11) göre değer eğitiminde bugüne kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört önemli hareket ortaya çıkmıştır. Yukarıda verilen değer eğitimi akımları dışında din eğitimi, etik eğitimi, kanun ilişkili eğitim, eleştirel düşünce, empati geliştirme, işbirliği becerileri, karar verme becerileri, ahlaki muhakeme, yaşam becerileri, cinsellik eğitimi, uyuşturucu eğitimi gibi değer eğitimi uygulamaları vardır.

Değerlerin tanımlanması ve sınıflandırılması konusunda literatür incelendiğin Shalom H. Schwartz'ın Değer Kuramı öne çıkmaktadır. Schwartz'ın (1992) oluşturduğu, yaptığımız bu çalışmada da esas alınan Ana Değer Grupları ve Birey Düzeyi Değer Tipleri ise şu şekildedir:

Tablo 1. Schwarz Değer Kuramı'nda yer alan Ana Değer Grupları ve Birey Düzeyi Değer Tipleri

Ana Değer Grupları	Birey Düzeyi Değer Tipleri
Özgenişletim	Güç
Yeniliğe Açıklık	Başarı
Özaşkınlık	Uyarılım
Muhafazacı Yaklaşım	Hazcılık
	Özyönelim
	Evrenselcilik
	İyilikseverlik
	Geleneksellik
	Uyma
	Güvenlik

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesine dayanmaktadır. Türkçe anadili olarak kullanılan bu kitapların içerik yönünden düzenlenmesi KKTC kültürü ve Türkçenin değerler üzerinden kullanım yönünü göstermesi bakımından önemli olduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak günümüzde büyük kabul gören değer eğitiminin Türkçe ders kitapları sınırlılığında ele alınması hedeflenmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemine bağlı olarak içerik çözümlemesi yapılmıştır. Çalışmada, KKTC'de 2015-2016 öğretim yılında ilkökul 1-5. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitapları yer almıştır. Veriler, ders kitaplarında yer alan metinlerden seçilmiştir. Schwartz (1992) ile Kuşdil ve Kâğıtçıbaşı (2000) tarafından ifade edilen değer tiplerine bağlı kalınarak bu değerlerin metinlerde yer alma durumları incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

1. Ders kitapları incelenip okunarak değer ifade eden cümleler tespit edildi.
2. Sonraki okumalarla, değer ifadesi belirsiz olan cümleler ayıklanarak belirli olan ifadelerle çalışmaya devam edildi.
3. Belirlenen değerler araştırmacılar tarafından gözden geçirilerek bu değerlerin doğruluğu test edildi.
4. Tekrar yapılan okumalarla elde edilen veriler önceki okumalarda elde edilen verilerle karşılaştırılarak bu değerlerin kesinliği artırıldı.

Verilerin Analizi

1. Her metinde yer alan değer olguları araştırmacılar tarafından bağımsız kodlanmış, daha sonra alanyazındaki alt değer kategorilerine göre sınıflandırılmıştır.
2. Her değer, sınıf düzeyine bağlı olarak metinde yer alma durumları frekanslarıyla sunulmuştur.
3. Her metinde birden fazla kategoride yer alan diğer tipleri, metnin iletisine ve türüne (türkü, ninni, efsane vb.) bağlı kalınarak ayrı kategorilerde de verilmiştir.
4. Metinlerde yer alan değer tipleri; güç, başarı, uyarılım, hazcılık, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik başlıkları altında toplanmıştır.

Bulgular

1. Bulgu

Güç değeri, belli bir konuma sahip bireylerin sosyal rollerini temsil etmektedir. Bu roller ağırlıklı olarak toplum tarafından kabullenilmeyi gerçekleştirmektedir.

Tablo 2. Güç Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Güç	1	2	3	4	5	Toplam
Astronot		1				1
Atatürk	2	7	7	2	6	24
Azimli Olma		1				1
Çalışkanlık			1			1
Doktorluk	1	2				3
Emek	1					1
Fazıl Küçük	1	1	2	1	1	6
Mühendislik			1			1
Öğretmenlik	1		1	3	3	8
Önder/Liderlik		1				1
Veteriner	1					1
Toplam	7	13	12	6	10	48

Birinci tabloya bakıldığı zaman “Güç” ile ilgili değerlerin belli liderler ve meslek gruplarıyla temsil edildiği görülmektedir. 1-5. sınıflar arasında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Atatürk ($f=24$), Öğretmenlik ($f=8$) ve Fazıl Küçük’ün ($f=6$) sahip olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Güç değerinin en yüksek olduğu aşamanın 2. sınıf olduğu görülmektedir. Dolayısıyla toplam 48 farklı metinde Güç olgusunun çocuklara verilmek istenen bir iletiye sahip olduğu söylenebilir.

2. Bulgu

Başarı değeri, toplumsal standartlar temelinde bireyin sözü dinlenen, bilgi ve beceriye sahip, yetkin bir konumda olmasını temsil eder. Hırs, azim ve motivasyon başarı sürecinin önemli faktörleridir.

Tablo 3. Başarı Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Başarı	1	2	3	4	5	Toplam
Akıcı ve Hızlı Okuma					1	1
Astronot		1				1
Avukatlık			1			1
Aydınlık Gelecek				1		1
Azim		1				1
Çalışkanlık			1			1
Doktorluk	1	1				2
Eğitim	1		1		1	3
Emek	1	1				2
İcatlar				4		4
Kâşifler				2		2
Keşifler				1		1
Kişisel Gelişim			2	1	6	9
Kütüphane		1				1
Meslek Seçimi				1		1

Mühendislik			1			1
Okuma		1				1
Öğrenme İsteği		1				1
Öğretmen	1			1		2
Önder/Liderlik		1				1
Sorumluluk					1	1
Üretim		1				1
Veteriner	1					1
Zamanı Kullanma	5	9	6	11	9	40
Toplam	10	18	12	22	18	80

İkinci tabloya bakıldığında “Başarı” ile ilgili değerlerin yine bazı meslek grupları ve kişisel beceri ile temsil edildiği görülmektedir. Ders kitaplarında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Zamanı Kullanma ($f=40$), Kişisel Gelişim($f=9$) ve İcatlar ($f=4$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Başarı değerinin en yüksek olduğu aşamanın 4. sınıf olduğu görülmektedir. Bu noktada toplam 80 farklı metinde Başarı olgusunun çocuklara verilmek istenen bir iletiye sahip olduğu söylenebilir.

3. Bulgu

Uyarılım değeri, yeni ve heyecanlı deneyimlere, dolayısıyla farklı açılardan bakabilmeye, sıra dışı bir hayat ve düşünce dünyasına yönelmektir. Bu nedenle cesur ve maceracı olmayı gerektirir.

Tablo 4. Uyarılım Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Uyarılım	1	2	3	4	5	Toplam
Beyin Fırtınası					1	1
Çocukluk	1					1
Hayal Kurma					1	1
Kardan Adam	1					1
Kâşifler				2		2
Keşifler				1		1
Kişisel Gelişim		2	1		5	8
Okul Heyecanı				1		1
Okul sevgisi		2				2
Öğrenme İsteği		1			1	2
Özlem		1				1
Tatil Heyecanı		2	2			4
Yaratıcılık					1	1
Yeni Yıl Heyecanı	1					1
Toplam	3	8	3	4	9	27

Üçüncü tablo incelendiğinde “Uyarılım” ile ilgili değerlerin yenilik ve gelişime dayalı bir temsil gücü taşıdığı görülmektedir. Kitaplarda bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Kişisel Gelişim ($f=8$)ve Tatil Heyecanı($f=4$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Uyarılım değerinin en yüksek olduğu aşamanın 5. sınıf olduğu görülmektedir. Uyarılım değeri toplam 27 farklı metinde değerlendirilmiştir.

4. Bulgu

Hazcılık değeri, yaşamın tadını çıkarmak, ondan olabildiğince keyif almak, özetle anı yaşamak olarak tarif edilir. Bireysel zevk ve haz bu noktada temel amaçtır.

Tablo 5. Hazcılık Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Hazcılık	1	2	3	4	5	Toplam
Coğrafi Yerler				1		1
Çocukluk	1					1
Dostluk Kurma		1				1
Doğumsuzluk					1	1
Emek		1				1
Günlük Tutma			1		1	2
Güzel Yaşam Dileği		1				1
Hayal Kurma		1				1
Keşfetme Heyecanı				1		1
Kitap Sevgisi		1				1
Mizah Duygusu				1		1
Okul Heyecanı				1		1
Okuma Zevki		1				1
Oyun	1	1				2
Sevgi		2				2
Tatil Heyecanı	1	2	3			6
Tatminsizlik					1	1
Umut		1				1
Toplam	3	12	4	4	3	26

Dördüncü tabloya gelindiğinde “Hazcılık” değerinin dünyadan ve yaşanan hayattan zevk alma çabası olarak ele alındığı görülmektedir. Metinler incelendiğinde bu değer tipine sahip en yüksek frekansın Tatil Heyecanı($f=6$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Hazcılık değerinin en yüksek olduğu aşamanın 2. sınıf olduğu görülmektedir. Hazcılık değeri toplam 26 farklı metinde değerlendirilmiştir.

5. Bulgu

Düşünce ve davranışlarda bağımsızlığa dayanan özyönelim değeri, bireyin kendi belirlediği amaçlar doğrultusunda özsaygısını ve özgürlüğünü yitirmeden yaşamını sürdürmesi olarak ifade edilir.

Tablo 6. Özyönelim Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Özyönelim	1	2	3	4	5	Toplam
Aile İçi İletişim				1		1
Aşı Olma	1					1
Azim		1				1
Beyin Fırtınası					1	1
Bilinçli Tüketim				1		1
Çalışkanlık			1			1
Dostluk Kurma		1				1

Dünya Barışı			1			1
Düşünce Özgürlüğü					1	1
Eğitimin Önemi		1				1
Emek Verme	1					1
Evrensellik			1			1
Günlük Tutma					1	1
Hak ve Özgürlük			1			1
Hayaller					1	1
İnsan Olma			1			1
Kişisel Bakım	1	1	3			5
Kişisel Gelişim			2	1	6	9
Kitap Sevgisi		1				1
Kütüphane		1				1
Meslek Seçimi			1	1		2
Mikrop		1				1
Okuma Sevgisi		1				1
Öğrenme İsteği					1	1
Özgürlük				5		5
Sabırlı Olma					1	1
Sağlığın Önemi		1	1	1	3	6
Sağlıklı Beslenme	1					1
Sorumluluk Alma					1	1
Tutumluluk Olma					3	3
Tüketim Tarzı					1	1
Uyku Düzeni	1					1
Yaratıcılık					1	1
Yaşamı Tanıma					1	1
Zamanı Kullanma		1				1
Toplam	4	10	11	12	22	59

Beşinci tabloya bakıldığında “Özyönelim” ile ilgili değerlerde bireysel çaba ve bağımsızlık ile gelişimle temsil edildiği görülmektedir. 1-5. sınıflar arasında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Kişisel Gelişim($f=9$), Sağlığın Önemi ($f=6$), Kişisel Bakım ($f=5$) ve Özgürlük ($f=5$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Özyönelim değerinin en yüksek olduğu aşamanın 5. sınıf olduğu görülmektedir. Bu bağlamda toplam 59 farklı metinde Özyönelim olgusunun çocuklara verilmek istenen bir iletiye sahip olduğu söylenebilir.

6. Bulgu

Tüm insanlığın iyiliğini gözetmek ve barış, hoşgörü, saygı, adalet, eşitlik gibi fikirlere dayanan evrenselcilik değeri temelde insanın erdemli olmasıyla ilgilidir. İnsanı ve doğayı korumak, dünyanın daha yaşanabilir bir yer olmasını sağlamak amaçlanır.

Tablo 7. Evrenselcilik Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Evrenselcilik	1	2	3	4	5	Toplam
Ağaç ve Orman					1	1
Ailenin Önemi		2	1	1		4
Aile İçi İletişim				1		1
Anne Sevgisi			1	1		2
Anneler Günü			2			2
Arkadaşlık		2	2			4
Aydınlık Gelecek				1		1
Azim		1				1
Bahar Sevgisi		1				1
Barış		1	1	2	2	6
Bilinçli Tüketim				1	5	6
Canlı ve Cansız Varlıklar	1					1
Coğrafi Keşifler				1		1
Çevre Duyarlılığı	4	2	3	3	6	18
Çocuk Sevgisi		1	3			4
Dayanışma		1	4		1	6
Demokrasi			1			1
Doğa Sevgisi	1	4	2	2	2	11
Doğadaki Canlılar				1		1
Doğadaki Denge		1				1
Doğal Afetler				1	2	3
Dostluk		1	1			2
Engelli Hakkı			1			1
Eşitlik			1			1
Evrensellik				1		1
Gençlik ve Gelecek				1		1
Gürültü Kirliliği		1				1
İnsan Hak ve Özgürlüğü		1	2		1	4
Hayvan Sevgisi	1	1	3	2	1	8
İnsan İlişkileri		1	2		6	9
İnsan Olma			1			1
İşçi Bayramı					2	2
Kadının Önemi			1			1
Kalkınma		1				1
Kutup Yıldızı				1		1
Kültürel Miras	1	2	1		1	5
Laiklik				1		1
Mevsimler	2	2	3			7
Modernizm				1		1
Özgürlük			7		1	8
Rol Dayatması			1			1
Teknolojik Yenilikler		2		8	3	13
Trafik Kuralları		1	2		1	4
Üretim		2				2

Yeni Yıl	1	2	1		1	5
Toplam	11	33	47	30	36	157

Altıncı tabloya bakıldığında “Evrenselcilik” ile ilgili değerlerin tüm dünyada karşılığı olan sevgi, saygı, barış gibi duyarlılıklar ile teknik ve teknolojik gelişmeler yönünden temsil edildiği görülmektedir. Ders kitaplarında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Çevre Duyarlılığı($f=18$), Teknolojik Yenilikler($f=13$) ve Doğa Sevgisi ($f=11$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Evrenselcilik değerinin en yüksek olduğu aşamanın 3. sınıf olduğu görülmektedir. Dolayısıyla toplam 157 farklı metinde Evrenselcilik olgusunun çocuklara verilmek istenen bir iletiye sahip olduğu söylenebilir.

7. Bulgu

İyilikseverlik değeri, insanın başta yakınları olmak üzere çevresindeki herkese karşı sevgi, saygı, sadakat, dürüstlük, yardımseverlik, sorumluluk sahibi olmak ve iyiliği gözetmek gibi manevi ve anlamlı bir hayatı temsil etmektedir.

Tablo 8. İyilikseverlik Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

İyilikseverlik	1	2	3	4	5	Toplam
Aile Sevgisi			2			2
Anne Sevgisi		1			1	2
Arkadaşlık		2	2	1		5
Dayanışma		2	5		1	8
Dostluk Kurma		1		1		2
İnsanlararası İletişim		1		1	4	6
Paylaşmak			1			1
Sevgi-Saygı			1			1
Sorumluluk					1	1
Yardımseverlik				2		2
Toplam		7	11	5	7	30

Yedinci tablo incelendiğinde “İyilikseverlik” ile ilgili değerlerde bireylerarası ilişki ve iletişim aracılığıyla temsil edildiği görülmektedir. 1-5. sınıflar arasında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Dayanışma($f=8$), İnsanlararası İletişim ($f=6$) ve Arkadaşlık ($f=5$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise İyilikseverlik değerinin en yüksek olduğu aşamanın 3. sınıf olduğu görülmekle birlikte 1. Sınıf düzeyinde bu yönde bir bulguya rastlanmamıştır. Öte yandan toplam 30 metinde İyilikseverlik olgusunun çocuklara verilmek istenen bir iletiye sahip olduğu söylenebilir.

8. Bulgu

Milli kültür ya da dinsel kurallara uymak ve bunları sürdürmek olarak ifade edilebilecek olan geleneksellik değeri, insanın mütevazı ve kanaatkâr bir hayat sürmesidir. Mahremiyet ve saygı bu değer için özel bir öneme sahiptir.

Tablo 9. Geleneksellik Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Geleneksellik	1	2	3	4	5	Toplam
Akrabalık				1		1
Bahar Bayramı					1	1

Bayrak Sevgisi				1		1
Bayram ve Bayramlaşma	1		1			2
Bayram Töreni	2		1			3
Beş-Taş Oyunu			1			1
Cumhuriyet Bayramı	1	2	2	1		6
Doğa	1	1				2
Efsane			1		1	2
Hellim Peyniri				1		1
Kıbrıs Kültürü			6	1	1	8
Komşuluk İlişkileri					1	1
Kültürel Değerler	2	2		1	1	6
Mani Söyleme				1		1
Masal					1	1
Nasrettin Hoca				1		1
Ninni		1		1		2
On Dokuz Mayıs	1	1	1	1		4
Soy Ağacı				1		1
Şehitlik Mertebesi		2		1	1	4
Tarihi Yerler			1			1
Türkü				2	1	3
Üflemeli Çalgılar					1	1
Vatan Sevgisi		1				1
Yemek Kültürü				1		1
Yıl Sonu Etkinlikleri			1			1
Yirmi Üç Nisan	1	3	3	1	1	9
Toplam	9	13	18	16	10	66

Sekizinci tabloya bakıldığında “Geleneksellik” ile ilgili değerlerin kültürel ve toplumsal kodlar ile temsil edildiği görülmektedir. Ders kitaplarında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Yirmi Üç Nisan ($f=9$), Kıbrıs Kültürü($f=8$), Cumhuriyet Bayramı($f=6$) ve Kültürel Değerler ($f=6$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Geleneksellik değerinin en yüksek olduğu aşamanın 3. sınıf olduğu görülmektedir. Bu bağlamda toplam 66 farklı metinde Geleneksellik olgusunun değerlendirildiği söylenebilir.

9. Bulgu

Uyma değeri, nezaket sahibi ve saygılı olmakla birlikte toplumsal beklentileri gözetip toplumun fertlerine zarar verecek eylem ve durumlardan kaçınmaktır.

Tablo 10. Uyma Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Uyma	1	2	3	4	5	Toplam
Aile İlişkileri	2	2	2	2		8
Anne Sevgisi	1	1	1	1		4
Atatürk İlkeleri		2			1	3
Bayrağa Bağlılık				1		1

Bayram Töreni			2			2
Bilinçli Tüketim				1		1
Çevre Duyarlılığı	2	2	2	1	2	7
Demokrasi			1			1
Doğadaki Denge	1					1
Engelli Hakkı			1			1
Eşitlik			1			1
Gürültü Kirliliği	1					1
Hak ve Özgürlük	1	1				2
İnsanlararası İletişim	1			1	3	5
Kanunlar			1			1
Kültürel Değerler				1		1
Laiklik				1		1
Modernizm				1		1
Okul Kuralları	2				1	3
Rol Dayatması			1			1
Sağlık			1			1
Trafik Kuralları	2	1	2		1	6
Yurttaşlık			1			1
Toplam	5	14	17	10	8	54

Dokuzuncu tablo incelendiğinde “Uyma” ile ilgili değerler birey-aile, birey-toplum ve birey-doğa gibi ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürmesi adına dikkat edilmesi gereken kurallarla temsil edilmiştir. 1-5. sınıflar arasında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Aile İlişkileri ($f=8$), Çevre Duyarlılığı ($f=7$) ve Trafik Kuralları ($f=6$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Uyma değerinin en yüksek olduğu aşamanın 3. sınıf olduğu görülmektedir. Dolayısıyla toplam 54 farklı metinde Uyma olgusunun değerlendirildiği söylenebilir.

10. Bulgu

Toplumun ve bireyin huzur ve güvenini bozacak her türlü tehdit ve tehlikeye karşı durmak olarak betimlenebilecek güvenlik değeri, ülkeye ve topluma bağlı olmak, aile ve ulusun güvenliğini korumaktır. Bu anlamda güvenlik değeri düzeni korumakla doğrudan ilgilidir.

Tablo 11. Güvenlik Değerinin Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alma Durumları

Güvenlik	1	2	3	4	5	Toplam
Atatürk	2	2	4	1	5	14
Atatürk İlkeleri		2			1	3
Atatürk'ün Liderliği				1	1	2
Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı					1	1
Barış					2	2

Bayrak	1			1	2	4
Cumhuriyet	1	1	2	3	1	8
Cumhuriyet Bayramı		1		1		2
Dayanışma					1	1
Fazıl Küçük	1	1	2		1	5
Kanunlar			1			1
Kıbrıs			4		2	6
Kıbrıs Türkü		1				1
KKTC'nin Kuruluşu		1				1
Kurtuluş		1				1
Kutlama	1					1
Laiklik				1		1
Maddi Kültür		2				2
Milli Mücadele		1	1	3	1	6
On Dokuz Mayıs	1	1	1	1		4
Özgürlük		2		5	1	8
Şehitlik Mertebesi		2		1	1	4
Taşıt Türleri	1					1
Tören	1					1
Trafik Kuralları	1	1			1	3
Vatan Sevgisi	2	2		1		5
Yirmi Üç Nisan	1				1	2
Yurttaşlık			1			1
Toplam	13	21	16	19	22	91

Onuncu ve son tabloya gelindiğinde “Güvenlik” ile ilgili değerlerin ulusal ve toplumsal güvenlik ile düzenin sürdürülmesi yönünde temsil edildiği görülmektedir. 1-5. sınıflar arasında bu değer tipine sahip en yüksek frekansların Atatürk ($f=14$), Cumhuriyet ($f=8$) ve Özgürlük ($f=8$) olduğu; düzey açısından bakıldığında ise Güvenlik değerinin en yüksek olduğu aşamanın 5. sınıf olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında 91 farklı metinde Güvenlik olgusunun çocuklara verilmek istenen bir iletiye sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

KKTC’de 2015-2016 öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesine dayanan bu çalışmada Schwartz (1992) ile Kuşdil ve Kâğıtçıbaşı (2000) tarafından ifade edilen değer tiplerine bağlı kalınarak, bu değerlerin metinlerde yer alma durumları incelenmiştir. Bulgular Schwartz (1992) ile Kuşdil ve Kâğıtçıbaşı’nın (2000) ortaya koyduğu ana değerler kategorisi açısından incelendiğinde (muhafazacı/yeniliğe açıklık yaklaşımı ve özdeşlik/özgenişletim); kitaplarda muhafazacı yaklaşımla ilgili değerlerin yeniliğe açıklığa göre daha fazla işlendiği görülmektedir. Bununla birlikte kitaplarda özdeşlikla

ilgili değerlere özgenişletim değerlerine göre daha fazla yer verildiği söylenebilir. Bu açıdan bakılınca kitaplarda işlenen değerlerin Türk toplumunun bir yansıtıcısı olarak düşünülen öğretmen değerleriyle ilgili bulgularla uyduğu belirtilebilir (Kuşdil & Kâğıtçıbaşı, 2000).

Araştırmada değer kategorileri altında en fazla evrenselcilik değerinin kullanıldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla güvenlik, başarı, gelenekselcilik, özyönelim, uyma, güç, uyarılım ve hazcılık değerleri izlemiştir. KKTC, barış sürecinde olan bir ülkedir. Evrenselcilik değerinin ders kitaplarında üst düzeyde yer bulması bu sürece uyum sağlayacak insana katkıda bulunacaktır. Yetiştirilecek insan tipinin çok bakışlı, farklılıklara saygılı, barışçı olması gerekmektedir. Toplumsal düzenlemelerin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesinde değerlerin önemi olduğu (Kuşdil & Kâğıtçıbaşı, 2000) unutulmamalıdır.

Evrensellik değerinin ön plana çıkarılması yanısıra Kıbrıs'ta hazırlanan Türkçe ders kitaplarında güvenlik değeri yerini sıralamada ikinci sırada bulmuştur. Bu bulgu çeşitli araştırmacıların bulgularıyla tutarlık göstermektedir. Araştırmalar Türk toplumunun güvenlik değerine önem verdiğini göstermektedir. Dolayısıyla güvenlik değerinin ders kitaplarına yansması doğaldır.

Anadili ders kitapları bir toplumun bakış açısı ve kültürünün yansımalarının bir örneğidir. Anadili ders kitaplarına bakarak o toplumun içinde yaşadığı değerleri ve kültürü, kısacası yaşamı görmek mümkündür (Pehlivan, 2003; Pehlivan & Aydın, 2013). Ders kitaplarındaki etkinlikler, alıştırmaların konusu özellikle de metinler o toplumdan ayrı düşünülemez. Bu iki değer açısından bakılınca KKTC'ye ait Türkçe ders kitaplarında bir yandan güvenlik, diğer taraftan evrenselcilik değerinin ön plana çıkarılması Kıbrıs Türk toplumunun bugünkü siyasal ve kültürel yapısıyla uyumludur, denebilir. Bununla birlikte KKTC'de değer yönelimleri ile ilgili yapılan bir çalışmada evrensellik ve güvenlik değerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaştığı söylenebilir de (Emre & Yapıcı, 2015), ders kitaplarından çıkan sonuç, Kıbrıs Türk toplumunun yapısını ve ülkenin eğitim sisteminin yetiştirmek istediği insan tipine ait beklentileri yansıtmaktadır. Kıbrıs Türk toplumunun hedeflediği insan tiplerinde "*Özgürlük, barış, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğüne inanan, Atatürkçü, barışçı, yenilikçi, çağdaş, laik, düşünce ve devrimlerini benimseyen, Kıbrıs'ı yurt olarak bilen ve insan haklarına saygılı, doğayı ve çevresini koruyan vb*" (KKTC Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) özelliklerden bahsedilmektedir. Bu olgu yeni hazırlanan Temel eğitim programlarında da gözetilmiş, programlar bir yandan evrensel, öte yandan Kıbrıs ve Türk kültürüne ait değerleri merkeze alan bir zemin üzerine kurulmuştur (KKTC Milli Eğitim Bakanlığı, 2016).

Kitaplardaki güvenlik alt grubu ile ilgili değerler incelenince, bunların en fazla ulusal değerlerle ilgili olduğu görülebilir. Atatürk, Kıbrıs Türk liderleriyle ilgili değerler, özgürlük, milli mücadele, Kıbrıs, cumhuriyet, en fazla işlenen değerler arasındadır. Bu değerler bir yandan Kıbrıs Türk eğitim sisteminde Türkçe dersinin zorunlu konuları arasında yer alırken, diğer yandan Kıbrıs Türk toplumunun yetiştirmek istediği insan tipindeki değerleri de yansıtmaktadır (KKTC Milli Eğitim Yasası, 1985).

İncelenen Türkçe ders kitaplarında başarı değerinin de oldukça fazla işlendiği görülmektedir. Çeşitli meslek alanlarındaki kişilerin başarılarıyla ilgili metinler aracılığıyla bu değer işlenmekte ve çocuklara çeşitli mesajlar verilmektedir.

Yukarıda söylenenler ışığında Kuzey Kıbrıs'ta hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler açısından, hem Kıbrıs Türk toplumunun şimdiki ve geleceğe yönelik değer beklentilerine hem de hedeflediği insan tipine uygun olarak seçildiği söylenebilir. Türkiye'de Türkçe kitapları üzerine yapılan benzer çalışmalarda değer iletiminin istenen düzeyde olmadığı (Somuncu, 2008; Şen, 2008; Çelikipazu & Aktaş, 2011; Doğan & Gülüşen, 2011) en fazla işlenen değer ulusal değerler olduğu belirtilmekte, insanı insan yapan değerlere pek yer verilmediğinden bahsedilmektedir (Doğan & Gülüşen, 2011). Bu açıdan bakılınca Kıbrıs'taki Türkçe ders kitaplarının daha iyi olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Belet, Ş. D. & Deveci, H. (2008). Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, 2-4.
- Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Çelikpazu, E. E. & Aktaş, E. (2011). "MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, (6) 2, 413-424.
- Deveci, H. & Ay, T. S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler Values In Daily Life According to Diaries of Primary School Students.
- Doğan, B & Gülüşen, A. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki (6-8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (1) 2, 75-102.
- Emre, Y. & Yapıcı, A. (2015). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Değer Yönelimleri. *Turkish Studies*, 10 (2), 329-350.
- Ersoy, F. & Şahin, T. (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*,12(2), 1535-1558.
- KKTC Milli Eğitim Yasası (1985). Lefkoşa: KKTC Devlet Basımevi.
- KKTC Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi*. Lefkoşa.
- KKTC Milli Eğitim Bakanlığı (2016). DAÜ-MEB Temel Eğitim Programları Projesi. <http://tepgp.emu.edu.tr> (10.08.2016)
- Kuşdil, M. E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri Ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü. (2012). Değerler Eğitimi Kılavuzu. [Http://Mebk12.Meb.Gov.Tr/Meb_İys_Dosyalar/34/36/974348/Dosyalar/2013_03/01051825_Deerlereitimiklavuzu.Pdf](http://Mebk12.Meb.Gov.Tr/Meb_İys_Dosyalar/34/36/974348/Dosyalar/2013_03/01051825_Deerlereitimiklavuzu.Pdf) (08.06.2016)
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özkan, R. (2010). Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği. *International Journal Of Human Sciences*, 7(1), 1124-1141.
- Pehlivan, A. (2003). Türkçe Ders Kitabı Seçme ve Değerlendirme. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pehlivan, A. & Aydın, S. (2014). Türkçe Öğretiminde Materyal Kullanımı. İzmir: Dinazor Kitabevi.

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in The Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Somuncu, S. (2008). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1) 5, 763-779.
- Tahiroğlu, M.; Yıldırım, T. & Çetin, T. (2010). Değer Eğitimi Yöntemlerine Uygun Geliştirilen Çevre Eğitimi Etkinliğinin, İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumlarına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 231-248.